

ZN NOSEČNICE IN PACIENTKE Z GINEKOLOŠKIMI OBOLENJI

1. Pojasnite vrste in pomen preiskovalnih metod v ginekologiji

KOLPOSKOPIJA – povečava tkiva s pomočjo optičnega inštrumenta (sprememba na spolovilih, nožnici in materničnem vratu)

BIOPSIJA – odvzem tkiva za histološki pregled

CITOLOŠKA PREISKAVA– preiskava prostih tekočin v trebuhu ali aspiracijske biopsije dojk, bezgavk (rakaste celice)

PAP – citološki bris materničnega vratu; za zgodnje odkrivanje raka na materničnem vratu

ENDOSKOPSKE PREISKAVE– v lokalni ali splošni anesteziji, pregled telesne votline s pomočjo optične naprave

LAPAROSKOPIJA – ogledovanje trebušnih votlin s pomočjo optičnega instrumenta, diagnostični namen (neplodnost, tumorji), terapevtski oz. operativni nameni (sterilizacija, odstranjevanje tumorjev)

SCINTIGRAFIJA – slikovna metoda v nuklearni medicini, slika se kopičenje sledilca, ki se kopiči na značilnih mestih (jetra, kosti, ščitnica). Kopičenje sledilca v določenem organu lahko kaže na poškodbe, infekcije

UZ – ocenimo notranja rodila s pomočjo abdominalnega ali vaginalnega tipala (spremembe maternice)

CT, MR, laboratorijske preiskave

a) Naštejte preiskave v ginekologiji in opišite njihov pomen.

ABRAZIJA

- Diagnostična preiskava (sluznico pošljejo na histološki pregled ob sumu na karcinom materničnega telesa)
- Terapevtska preiskava kadar je potrebno zaustaviti krvavitev
- S pomočjo kirete se odstrani vrhnja plast maternične sluznice
- Kireta – instrument, ki ima na koncu zanko, s katero lahko ginekolog postrga sluznico
- Izvaja se v splošni anesteziji
- Žena mora biti tešč, imeti prazen mehur, biti čista in umita

HISTEROSALPINGOGRAFIJA

- Rentgensko slikanje po injiciranju kontrastnega sredstva skozi kanal maternice
- Pokaže obrise maternične votline in jajcevodov
- Ugotavljajo se predvsem vzroki neplodnosti
- Naredijo jo ambulantno
- Žena mora biti zdrava, ker obstaja velika nevarnost vnosa infekta v trebušno votlino

ULTRAZVOČNA PREISKAVA

- Preiskava, kjer visokofrekvenčni zvočni valovi, usmerjeni skozi steno ali nožnico, z odboji prikažejo notranje organe na zaslonu
- Ugotavljajo velikost in stanje ploda ter pomaga pri ugotavljanju anomalij pri plodu, tumorjev, večplodnih nosečnosti, izvenmaterničnih nosečnosti, cistah in drugih nepravilnostih medeničnih organov

LAPAROSKOPIJA

- Preiskava, kjer tanko optično cevko uvedejo v trebušno votlino skozi zarezo na spodnjem delu trebuha
- Trebušno votlino napolnijo z ogljikovim dioksidom, tako da so notranji organi jasno vidni
- Uporablja se za ugotavljanje vzroka bolečin v medenici, neplodnosti
- Izvaja se v splošni anesteziji

HISTEROSKOPIJA

- Preiskava, kjer tanko cevko uvedejo skozi maternični vrat v maternično votlino
- Cev ima optična vlakna, ki omogočajo osvetlitev maternične votline, zraven pa še instrument za biopsijo
- Ugotavljajo vzroke nenormalne krvavitve
- Lahko vzamejo vzorec za biopsijo

KOLPOSKOPIJA

- Postopek, s katerim ugotavljajo maligne spremembe na materničnem vratu
- Običajno se izvede zaradi nenormalnega izvida testa PAP
- Opravi se pri ginekološkem pregledu

b) Razložite pomen testa Papanicolau (PAP test)

Izvaja se za ugotavljanje morebitne rakave bolezni. Odvzame se celice iz materničnega vratu. Test se izvaja enkrat na 3 leta, če je bil bris dvakrat v razmaku 1 leta negativen. Opravlja se pri ženah, dekletih po prvih spolnih odnosih ali po 18. letu. Opravi se pri ginekološkem pregledu

- Bris A – negativen
- Bris B – negativen (spremembe zaradi okužb- HIV, vnetja)
- Bris C – pozitiven (patološki bris); opravi se kolposkopija → CIN – cervikalna intraepitelijska neoplazija
 - Blage spremembe – CIN I (do 1/3 globine epitelija)
 - Zmerne spremembe – CIN II (do 2/3 epitelija)
 - Hude spremembe – CIN III (več kot 2/3 epitelija, lahko se razširi → opravi konizacija – izrežejo del materničnega vratu; stožčast izrez)

2. Naštejte in razložite tipične znake ginekoloških obolenj.

KRVAVITEV

- Patološka vidna notranja krvavitev – kri izteka iz nožnice, materničnega vratu, materničnega telesa
- Patološka skrita notranja krvavitev – kri izteka iz jajcevoda in jajčnika in se nabira v trebušni votlini
- Krvavitev v zvezi z nosečnostjo – splav, spredaj ležeča placenta, odstop placente, zunajmaternična nosečnost
- Kontaktna krvavitev – ob spolnem odnosu
- Izvenciklična krvavitev

Krvavitve ocenjujemo po količini izgubljene krvi s porabo podlog, lahko ocenjujemo krvavitve po kakovosti – svetla, sveža, stara, temna, svetla, koagulirana kri ali samo krvavkast izcedek. Kri ima lahko neprijeten vonj ali pa je brez njega.

BOLEČINA

- Lahko je stalna, občasna, topa, krčevita, zbadajoča, pekoča, izžareva v stegno, križ, dimlje
- Bolečine se lahko pojavijo tudi pri obolenjih sečil, danke, pri obstipaciji, pri spolnem odnosu in pri obolenjih živčevja in hrbtenice

VAGINALNI IZCEDEK (GENITALNI FLOUR)

- Normalen nožničen izcedek vsebuje epitelne celice in Döderleinove bacile
- Ocenjujemo količino, vonj in barvo
- Patološki izcedek spremlja vnetna obolenja, tumorje, tujke v nožnici, paraziti
- Lahko se pojavi pri splošni oslabelosti, anemiji, nervozah, sladkorni bolezni
- Običajno je povečan pred in po menstruaciji, v času ovulacije, po porodu, pri spolnem vznburjenju

3. Opišite vnetja v ginekologiji in opišite zdravstveno nego pri vnetjih v ginekologiji.

POVZROČITELJI;

- Mikroorganizmi; bakterije, virusi, paraziti (bičkar *Trichomonas vaginalis*), glivice (*Candida albicans*)

Vnetje se običajno širi ascendentno, kar pomeni od zunanjega splovila navzgor v notranja splovila. Lahko se širi hematogeno, limfogeno- ob padcu naravnih obrambnih mehanizmov (porod, splav, posegi v notranjosti spolnih organov, ob menstruaciji)

KLINIČNI ZNAKI in POSELEDICE

- Odvisni od mesta vnetja; nižje kot je vnetje, manj so izraženi splošni znaki (slabo počutje, povišana TT) in bolj izraženi lokalni znaki vnetja (bolečina, rdečina, srbenje, oteklina)

DEJAVNIKI TVEGANJA

- Mehanski dejavnik- praskanje, poškodbe pri spolnih odnosih, samozadovoljevanje, pretesna obleka, tujki
- Kemični dejavniki- neustrezno milo, dišeči intimni toaletni robčki
- Toplotni dejavniki- neustrezno spodnje perilo, ki ne diha in povzroča razrast glivic
- Spolni odnosi- pogosta menjava partnerjev, nezaščiteni spolni odnosi
- Splav
- Poporodno obdobje
- Posegi v maternici
- Menstruacija

VRSTE VNETIJ

TRIHOMONADNI KOLPITIS

- Povzročitelj bičkar *trichomonas vaginalis*
- Prenos; spolnost s številnimi partnerji, brisače, kopalke

- Znaki; smrdeč, penast, zelenkast izcedek iz nožnice, pekoče uriniranje, vneta sluznic,
- Zdravljenje; oba partnerja, antiseptična zdravila

SOOR KOLPITIS

- Glivično vnetje
- Povzročitelj Candida Albicans
- Znaki; srbenje, sirast izcedek, bele obloge na zunanjem splovilu
- Zdravljenje; antimikotiki, oba partnerja

VNETJE ZUNANJEGA SPLOVILA = VULVITIS

- Vzroki: okužba z bakterijami, virusi, zajedavci, glivicami, poškodbe, kemični vzroki, hormonalne motnje, diabetes, ledvična obolenja, padec odpornosti
- Lokalni znaki: srbež (pruritus), bolečina, otekline, bele obloge, izcedek, toplota
- Zdravljenje: glede na; če so povzročitelji bakterije - gnojen izcedek- lokalno ali sistemsko antibiotično zdravljenje, glivice –sirast in smrdeč izcedek- antimikotično zdravljenje (vaginalete, kreme, obkladki, kamilične kopeli)
- Vnetje se lahko pojavi pri obeh partnerjih, potrebno zdravljenje obeh, tudi če partner nima znakov vnetja

BARTOLINITIS

- Je vnetje Bartolonijeve žleze
- Otekla Bartolinijeva žleza, pojavijo se bolečine, razvijejo se ciste
- Kirurško zdravljenje

VNETJE NOŽNICE = KOLPITIS, VAGINITIS

- Vzroki: padec odpornosti zaradi obolenj, hormonalne spremembe, nezaščiteni spolni odnosi, alergija na milo, tujki
- Najpogosteje se razvije v času antibiotične terapije (Doderleinovi bacili se uničijo, odpornost pada, s tem se zmanjša kislost)
- Pogostejše pri starejših ženskah
- Zdravljenje: umivanje z navadno vodo, bombažno perilo, zdrava spolnost s kondomom, probiotični jogurt
- Znaki; rdečina, obilnejši izcedek

VNETJE MATERNICE = ENDOMETRITIS (CORPUS UTERI)

- Nastane po infekciji nožnice, akutno vnetje zajame samo funkcionalno plast, kronično pa tudi bazalno plast
- Vzroki: porod, splav, menstruacija, abrazija, vstavljanje materničnega vložka, ranjena maternična sluznica
- Znaki: subfebrilna temperatura, bolečine v trebuhu in križu, močnejši izcedek, neredne krvavitve, dalj časa trajajoča menstruacija, občutljivost maternice pri ginekološkem pregledu
- Komplikacije: motnje menstrualnega ciklusa, sterilnost
- Zdravljenje: ležanje in strogo mirovanje, hladni obkladki, antibiotiki, terapija estrogenih hormonov pri kroničnih vnetjih, uterotoniki, lahko prebavljiva hrana

ZDRAVSTVENA NEGA PRI VNETJIH

- Pogosta izvedba anogenitalne nege (sterilni seti, antiseptične raztopine, fiziološka raztopina), menjava higienskih podlog, pogostejše tuširanje
- Počitek, mirovanje
- Redno preoblačenje
- Merjenje vitalnih funkcij (temperature)
- Raznolika prehrana- vsebovati mora veliko mineralnih snovi, vitaminov in beljakovin
- Oteženi defekacija in mikcija
- Zdravstvena vzgoja- nevarnosti infekcije, prenos infekcij, samonega – ustrezno milo za intimno nego, opazovanje izcedka, redna menjava spodnjega perila, pri vnetju ne spolnih odnosov, ne menja spolnih partnerjev, tamponi niso priporočljivi, ne javni bazeni
- Omejeni obiski

4. Naštete in opišite vrste tumorjev v ginekologiji.

BENINGI

- Tumorji zunanega splovila- ciste Bartolinijeve žleze
- Tumor nožnice
- MIOMI (v maternici); embolizacija- operativni poseg s katerim odstranimo miom
- Tumorji jajčnikov
 - Policistični ovarij
 - Folikularni ciste

MALIGNI

- Displazija (benigna sprememba celic, to je predstopnja rakavega obolenja)

→ Intraepitelni karcinom ali CA in situ

→ Invazivni karcinom

a) Kako poteka razvoj invazivnega raka (maternični vrat)?

1. a faza

- karcinom ni viden s prostim očesom in ne daje nobenih znakov
- Odkriva se s citološko preiskavo PAP
- Zdravljenje: konizacija

1. b faza

- Karcinom postane viden s prostim očesom, pojavijo se prvi znaki (kontaktne krvavitve ob dotiku, spolnem odnosu, napenjanju, vodeno rjav izcedek)
- Obolenje se razširi, zato je potrebno zdravljenje s operacijo; odstranijo maternico (radikalna totalna eksterpacija uterusa), jajčnike, jajcevode, maternične vezi, medenične bezgavke
- Lahko sledi še kemoterapija
- Govorimo o zazdravljeni bolezni, ženi ni 100% pozdravljenja

2. faza

- Pojavi se krvavitev
- Diagnostika: histološka preiskava
- Zdravljenje je operativno in s citostatiki
- Ozdravitev je 50%

3. faza

- Karcinom je razširjen do medenične stene in zajema celo nožnico
- Pojavljajo se močne krvavitve, bolečine, razvije se uremija
- Obsevalno zdravljenje

4. faza

- Karcinom je razširjen tudi na mehur in danko
- Nastajajo fistule – kloake (skupno izvodilo za blato in urin).
- Pojavijo se znaki razširjenosti karcinoma – metastaz in karcinom je neozdravljiv

5. Naštajte znake začetnih znamenj karcinoma dojke, različne oblike karcinoma dojke in opišite diagnostiko ter zdravljenje pri karcinomu dojke.

BOLEZNI DOJK:

- Benigna displazija dojk
- Vnetja (mastitis- pri dojenju)

- Rak dojke
- Ragade

ZAČETNA ZNAMENJA

- Bula ali tumor (neboleča in slabo premakljiva sprememba)
- Ugreznjena koža (okoli tumorja se razrašča vezivno tkivo, ki povleče kožo noter)
- Pomarančasta koža
- Povečane pod pazduše bezgavke
- Spremenjena oblika, velikost in gibljivost dojke

RAZLIČNE OBLIKE

- Pegetova oblika karcinoma; ranica na bradavici (serozen, gnojen in krvav izcedek iz bradavice, ki je najbolj sumljiv)
- Vnetna oblika karcinoma; rdeča koža

DIAGNOSTIKA

- Samopregledovanje žene (10 dan ciklusa)
- Pregledi pri zdravniku
 - Anamneza, fizikalni pregled celega telesa
 - Biopsija (histološka ali citološka preiskava izcedka iz bradavice)
 - Mamografija (rentgensko slikanje dojke)
 - Termovizija (iskanje toplejših mest)
 - UZ dojke (ehomamografija)

ZDRAVLJENJE

- Operativno (kvadrantektomija-izrez dela dojke, lahko tudi bezgavke, mastektomija-izrez cele dojke in prsne mišice + najbližje bezgavke)
- Obsevanje, kemoterapija
- Citostatiki (intravenozno ali per os)
- Hormonalna terapija, rehabilitacija (fizioterapija, proteze)

5. Kako nastane oploditev?

Do oploditve pride pri spolnem odnosu. Spermij potuje po maternični votlini proti obema jajcevodoma. Jajčece se sprosti v času ovulacije.

Do oploditve pride v bližini trebušnega ali ampularnega dela jajcevoda. Oplojeno jajčece se imenuje jajce.

Srečanje semenčeca in jajčeca v ampularnem delu imenujemo OPLODITEV ali FERTILIZACIJA ali SINGAMIJA. Uгнеzdenje 5-6 dan v maternični sluznico imenujemo NIDACIJA.

Jedri združenih celic obeh spolnih celic se imenuje SPOJEK ali ZIGOTA (ima dvojno število kromosomov 2x23)

Jajce se začne deliti ali brazdati (iz ene celice nastane 2, v sedmih dneh nastane kupček celic ali MORULA- diferencialne celice; 5 do 6 dan po ovulaciji se začnejo ločevati v prehranjevalno plast ali trofoblast in notranji skupek celic ali embrioblast kot osnova za zametek).

Horialne resice trofoblasta so pokrite s horialnim epitelom, ta prevzema za plod hranljive snovi iz materine krvi, v obratni smeri pa oddaja plodove razkrojke.

Iz embrioblasta nastanejo 3 plasti;

- Ektoderem- zunanja plast (lasje, koža, možgani, hrbtenjača)
- Mezoderm- srednja plast (srce, ledvica)
- Entoderm (jetra, dihala, prebavila)

Jajce potuje proti maternici, kjer se ugnezdi po 5. dnevu po oploditvi. V četrtem mesecu doseže jajce dokončno obliko. Sestavni deli jajca so plod, placenta, jajčni ovoji, popkavnica in plodovnica.

6. Ločite lastnosti zarodka in ploda.

ZARODEK ali EMBRIO:

- Prvih 8 tednov nosečnosti
- Značilna oranogeneza; konec 8 tedna postane podoben človeku-velika glava, opazimo oči, nos, usta, uhlje, izoblikuje se vrat, trup je manj upognjen, na rokah in nogah se pokažejo prsti, izoblikovana je večina notranjih organov
- Velik približno 2 cm

PLOD ali FETUS

- Po osmih tednih nosečnosti do rojstva
- Zelo hitro raste in pridobiva na teži
- Po 16 tednu je mogoče določiti spol, po 20 tednu začutimo plodovo gibanje in poslušamo plodove srčne utripe

7. S čim se določa namestitev ploda v maternici?

LEGA PLODA (SITUS)- nam pove kako se os poroda ujema z osjo maternice

- Vzdolžna lega je pravilna (obe osi se prekrivata)
- Prečna lega je nepravilna (osi se križata)

VSTAVA PLODA (PRESENTATIO)- določa tisti del ploda, ki se nahaja v ali nad medeničnem vhodu, kateri del je vodilni

- Glavična (zatilna) vstava je pravilna
- Medenična, obrazna, čelna, temenska, nožna, kolenska vstava pa je nepravilna

DRŽA PLODA (HABITUS)- določa odnos plodovih delov med seboj

- Pravilna (hrbet močno usločen, glava je naslonjena na prsa, rokici prekrižani na prsih, nogici pritegnjeni k trebuhu)
- Nepravilna (če plod leži prečno ga poskušamo obrniti z zunanjim obratom pod kontrolo UZ)

POLOŽAJ PLODA (POSITIO)- določa plodov hrbet, ki je obrnjen proti levi ali desni glede na stran maternične stene

8. Opišite naloge placente, plodovnice, popkavnice jajčnega ovoja.

PLACENTA = POSTELJICA

- Izoblikuje se v 4 mesecu nosečnosti iz osnovne minljive in resaste mreže
- Leži v materničnem svodu
- Ima ovalno, okroglo ali ledvičasto obliko
- Debelina 2-3 cm, premer 15-20 cm, težka približno 500g
- Naloge:
 - Deluje kot žleza z notranjim izločanjem (tvori hormone: estrogen, progesteron, relaksin, horionski gonadotropin)
 - Skrbi za plodovo prehrano (dovaja kisik in hranilne snovi, odvaja ogljikov dioksid in odpadne produkte)
 - Ščiti plod pred okužbo (ne prepušča večino MO, razen virusov in sifilisa)
 - Tvorit protitelesa in ščiti plod pred infektom
 - Prek placente se prenašajo nekatera obolenja (HIV, rdečke, ošpice, gripa, toksoplazmoza), zdravila in antigeni, ter protitelesa Rh D faktorja (če je mati Rh D neg., plod pa Rh D poz.)

POPKOVNICA

- Zveza med posteljico in plodom
- Dolga 50 cm, svedrasto zvita, pokrita s plodovnico

- V njej sta 2 arteriji (odvajata venozno kri od ploda k posteljici) in vena (vodi arterialno kri od posteljice k plodu)

JAJČNI OVOJI

- Izhajajo iz placente in se porodijo skupaj z s placento
- Med porodom skupaj s plodovnico širijo mehko porodno pot
- Naloga je da varujejo in ovijajo plod

PLODOVNCICA = LIQUOR AMINII

- Tvorijo jo plodovnik
- Na koncu nosečnosti jo je od 1 do 2 litra
- Ja bistra, malo rumenkaste barve (motna, belkasta in zelenskata je sumljiv znak)
- Naloga:
 - Omogoča plodu gibanje in razvoj
 - Varuje plod pred poškodbami
 - Vzdržuje stalno telesno temperaturo ploda
 - Preprečuje da bi se plodova koža zrastle s plodnikom

9. Opišite spremembe na telesu nosečnice.

SPREMEMBE NA KOŽI

- STRIJE ALI NOSEČNIŠKE PEGE: razvijejo se predvsem v drugi polovici nosečnosti, ki nastanejo zaradi raztezanja kože (trebuh, dojke, stegna, zadnjica). Sveže strije so rdeče in različnih oblik, stare strije so bele kot biserna matica
- HIPERPIGMENTACIJA: nosečniške pege se pojavijo na obrazu, dojkah, trebuhu, splovilu, kolobar okoli bradavice se poveča in potemni). Hiperpigmentacija je odvisna od polti ženske, po porodu izgine (ženske, ki uživajo več vitamina C, manjša hiperpigmentacija)
- EDEMI: normalno

SPREMEMBE NA RODILIH

- Maternica se poveča na koncu nosečnosti tehta 1000 gramov in meri 35 do 40 cm; do konca 5 meseca se maternična stena debeli, potem pa se zaradi nagle rasti stanjša, oblika se spremeni; postane jajčasta, portia je kratka
- Maternična stena je mehka, občasno se krči in napne, predvsem proti koncu nosečnosti
- Jajčniki in jajcevodi se pomikajo z maternico navzgor v trebušno votlino, postanejo večji
- Nožnica in zunanje splovilo se povečata, prekrvavitev je boljša, izcedek povečan

SPREMEMBE NA DOJKAH

- Dojki se povečata, razrašča se žlezno in maščobno tkivo, bradavica in kolobar se povečata, kolobar potemni

SPREMEMBE NA LOKOMOTORNEM APARATU

- Križnično črevnična sklepa se razrahljata, trebušna predpona se dvigne
- Mišičje trebušne stene se razteza pasivno in aktivno; pasivno zaradi pritiska maternice na trebušno steno, aktivno pa mišice rastejo
- Spremeni se os organizma (telo noseče maternice vpliva na držo nosečnice; drži se nazaj ker je hrbtenica obremenjena)

SPREMEMBE NA KRVNEM OBTOKU IN DIHALIH

- Zaradi dviga predpone imajo pljuča in srce manj prostora, zato sta ta dva organa bolj obremenjena
- Dihanje je hitrejše, naporno, plitvo in prsno
- Volumen krvi se poveča za 40%
- Na spodnjih okončinah se pokažejo varice, kri zastaja v venah male medenice in venah nog (pritisk maternice), nevarnost tromboz
- V nosečnosti se poveča sedimentacija, vrednost levkocitov v krvi je fiziološko povečana, vrednost hemoglobina je običajno nižja-pogoste anemije

SPREMEMBE NA PREBAVILIH

- Zobje so v nosečnosti krhki (karies), slina je grenka in obilnejša hipersalivacija)
- Do konca prve polovice nosečnosti se pojavlja bruhanje na tešče, izguba apetita, navzea zaradi hormonalnih sprememb
- Ponovno se bruhanje lahko pojavi po osmem mesecu nosečnosti zaradi pritiska maternice na plod
- Pogosta je zgaga (želodčna vsebina se vrača v požiralnik)
- Peristaltika je upočasnjena zaradi progesterona
- Pogostejše so obstipacije (pomen pravilne prehrane; terapija per os odvajal lahko povzroča krče maternice, zato se priporoča aplikacijo odvajal per os)

- Pojav hemoroidov (zaprtje)
- Pospešena presnova
- Pridobitev na teži 9-12 kg

SPREMEMBE NA UROPOETSKEM SISTEMU

- Pogosto uriniranje zaradi pritiska maternice na mehur
- Lahko pride do zastajanja urina zaradi pritiska maternice na sečevoda
- Inkontinenca (pri kašljanju, smehu, napenjanju)
- Redna kontrola beljakovin v urinu zaradi možnosti vnetij
- Beljakovine v urinu so znak nosečnostne gestoze

SPREMEMBE ŽLEZ Z NOTRANJIM IZLOČANJEM

- Količina hormonov v telesu se poveča (pospešeno deluje ščitnica, nadledvične žleze), lahko se pojavi diabetes

SPREMEMBE DUŠEVNOSTI

- Nosečnice so bolj razdražljive in občutljive (psihoze)
- Odvisno od tega ali je nosečnost zelena, od podpore partnerja, kakšne strahove žena nosi v sebi

ZANESLJIVI ZNAKI NOSEČNOSTI

- Slišimo plodove srčne utripe
- Tipljemo plodove dele
- Tipljemo plodove gibe (babica ali zdravnik). Znake ugotavljamo konec 1. Meseca z UZ preiskavo.

UGOTAVLJANJE NOSEČNOSTI

- UZ preiskava
- Z nosečnostnimi testi, kjer gre za kemično dokazovaje horionskega gonadotropina v urinu in krvi (HCG)

TRAJANJE NOSEČNOSTI

- 280 dni
- 40 tednov

- 10 lunarnih mesecev
- 9 koledarskih mesecev in 7 dni, dodamo še 1 leto

10. Pojasnite zdrav način življenja nosečnice.

Pogoj za zdravo nosečnost je zdrav način življenja. Redni pregledi pri ginekologu (prvih 7 mesecev 1x mesečno, v zadnjih dveh mesecih na 14 dni ali vsak teden, prvi pregled v prvem mesecu).

Ženo ginekolog pregleda 5 do 6 teden nosečnosti.

V nosečnosti je potrebno izvajati redne kontrole:

- Merjenje telesne teže in arterijskega RR ob vsakem pregledu
- Odvzem krvi za krvne preiskave (hemogram, krvna skupina, Rh faktor, ICT-indirektni Coombsov test v začetku nosečnosti, sifilis, toksoplazmoza)
 - Če je nosečnica Rh negativna prejme v 28 tednu nosečnosti injekcijo Rhogama. Po porodu se vzame kri novorojenčku, če je Rh pozitiven mati ne dobi zdravila. Če pa je Rh negativen pa mati dobi drugo injekcijo Rhogama.
- Po potrebi še preostale preiskave (HIV, HBV, Herpes,..)
- Urinske preiskave (beljakovine, sladkor, sediment)-vsak pregled
- Kontrola rasti ploda in maternice-UZ pregled
- Kontrola plodovih srčnih utripov (kardiotokografija-CTG)
- Ginekološki pregled po potrebi
- Zobozdravstveni pregled

PREHRANA:

- Hrana bogata z beljakovinami, vitamini, minerali in balastnimi snovmi
- Omeji naj uživanje OH in se izogiba maščobam, preveč slani hrani, omeji naj uporabo ostrih začimb
- Uživa naj veliko tekočine (voda, nesladkani čaji)
- Opusti naj razvade (prava kava, pravi čaj, alkohol, nikotin, zdravila, droge)
- Ginekolog lahko predpiše preparate železa in folne kisline

OSEBNA HIGIENA

- Pomembna je nega kože, spolovila, ustna higiena (redni zobozdravstveni pregledi)
- skrb za elastičnost kože

- V zadnjih dveh mesecih ni dovoljeno kopanje v kadi
- Voda pri prhanju naj bo mlačna

OBLAČENJE

- Udobna, ohlapna, iz naravnih materialov
- Obutev z nižjimi petami, stabilna in varna
- Nosečniško perilo

GIBANJE

- Priporoča se veliko gibanja na svežem zraku
- Zmerna telovadba, predvsem plavanje,
- Prepovedana je savna in športne aktivnosti, kjer je večja možnost poškodb

SPANJE IN POČITEK

- Počiva naj vsaj tretjino dneva, z dvignjenimi nogami od tal
- Priporočeno je ležanje na boku s podloženim trebuhom in zgornjo nogo

Šest tednov pred porodom naj prekine s spolnimi odnosi. Skrbi naj za svoje duševno zdravje. Izogiba naj se težkemu, napornemu, nočnemu in nadurnemu delu in dvigovanju bremen. Varovati se mora pred infekcijskimi boleznimi (lues, toksoplazmoza, CMV, rdečke). Porodniški dopust je obvezen 28 dni pred predvidenim terminom

ŠOLA ZA STARŠE

Cilj je pripraviti bodoče starše na zdrav potek nosečnosti, normalen porod, zdravo poporodno obdobje in pravilno nego otroka.

11. Patološka nosečnost in zdravstvena nega.

Patološka nosečnost pomeni pojav bolezenskih stanj ali simptomov, ki potrebujejo stalni zdravniški nadzor in pravilen način življenja po ugotovitvi patološke nosečnosti.

SPLAV ali ABORTUS (spontani)

- je prekinitev nosečnosti v 24- tednih nosečnosti. Če je prekinitev pred 16 tednom govorimo o zgodnjem splavu, od 17-24 tedna pa je pozni splav.
- Vzroki;
 - Manj vrednost jajčeca ali semenčeca v dednih zasnovah iz katerih nastane zarodek
 - Nerazvitost maternice

- Insuficientno rumeno telo na jajčniku
- Ohlapen maternični vrat
- Okužba nosečnice (toksoplazmoza, malarija, sifilis)
- Izredni napori nosečnice
- Kronične zastrupitve- alkohol, droge, nikotin

→ Potek splava

- Abortus iminens- grozeči splav; žena pogosto hodi na vodo, pojavi se šibka krvavitev in bolečine v spodnjem delu trebuha
- Abortus incipiens- začetni splav; krvavitev je močnejša, maternica se začne odpirati
- Potekajoči splav; kratek potek, hitro preide v popolni splav
- Abortus intraktum; pojavijo se popadki, jajce se porodi, krvavitev je močnejša, potrebna je abrazija

→ ZN v 1. in 2. stopnji splava

- Potrebno mirovanje
- Opazujemo vitalne funkcije, krvavitev, mikcijo, defekacijo, bolečino, UZ
- Ženo pomirimo, tudi s pomočjo pomirjeval
- Lahka prehrana
- Dobiva hormonalna zdravila, tokolitike (ustavljanje popadkov), spazmolitike

→ ZN po splavu

- 2 uri naj leži na boku, ne sme vstajati, jesti in piti
- Opazujemo krvavitev, mikcijo, defekacijo, VF
- Dobila uterotonike
- Pri poznem splavu dobi zdravila za ustavljanje laktacije

→ Komplikacije

- Med posegom ali 3 ure po posegu; krvavitev, poškodbe, zapleti pri anesteziji
- Pozne; krvavitev, infekcija, vnetja, tromboza, sterilnost, izvenmaternična nosečnost, psihične težave pri spontanem splavu, občutki krivde pri umetnem splavu

Krvavitve v prvi polovici nosečnosti

→ Menstruaciji podobna krvavitev iz minljive mreže

→ Splav (spontani ali umetni- žena se sama odloči zanj do 10 tedna nosečnosti)

→ Izvenmaternična nosečnost (gaviditas extrauterina)

- Oplojeno jajce se lahko ugnezdi v jajcevodu (tubarna ali jajcevodna nosečnost), v jajčniku (ovarialna nosečnost), v trebuhu (abdominalna nosečnost)

Krvavitve v drugi polovici nosečnosti

- Prezgodnja ločitev pravilno ležeče placente
- Spredaj ležeča placenta ali placenta previa; placenta leži tako nizko, da sega preko materničnega ustja
- Raztrganje maternice
- Poškodbe

GESTOZE ALI TOKSEMIJE

Je obolenje v nosečnosti, ki nastane zaradi nosečnosti. Po porodu težave izginejo brez posledic. Pravega vzroka ne poznamo, smatra se da gre za nepravilno prilagoditev materinega organizma na nosečnost.

Razdelimo jih na zgodnje (do 24 tedna nosečnosti) ali pozne gestoze (po 24 tednu nosečnosti).

ZGODNJE GESTOZE

- Čezmerno bruhanje (hyperemesis gravidarum); normalno v prvih dveh mesecih predvsem zjutraj (hormonalne spremembe). V tem primeru žena bruha neprestano, čezmerno se slini, posledica je hujšanje in stradanje, pojavi se tahikardija, povišana TT,...istočasno strada tudi otrok.
- Čezmerno slinjenje (hipersalivacija); silna je obilna, grenka.

POZNE GESTOZE

- EPH gestoze (edem, proteinurija, hipertenzija)
 - Simptomi; glavodol, motnje vida, utrujenost, slabost. Oteženo dihanje, bolečine v prsih
 - Opazujemo edeme- merjenje obseg okončine (nog)
 - Kontroliramo telesno težo
 - Merimo RR večkrat dnevno
 - Kontroliramo beljakovine v urinu, opazujemo mikcijo in merimo diurezo
 - Spremljajmo razvoj otroka
 - Prehrana normalna, svetujemo omejitev soli
 - Antihipertomiki, diuretiki

EKLAMPSIJA

- Najhujša komplikacija EPH gestoze
- Nastopijo napadi krčev (kot epileptični napad), žena ne diha, je cianotična, popustijo sfinktri, TT naraste nad 40°C, na ustih se pojavi pena, hipertenzija in tahikardija
- Napad traja 20 minut
- Če je pri zavesti se napada ne spominja, lahko pa je nezavesti več dni ali pa se napadi ponavljajo
- Potrebno je narediti carski res, ker je otrok v življenjski nevarnosti zaradi hipoksije

GESTACIJSKI DIABETES

- Pojavi se po 24 tednu nosečnosti, po porodu se stanje izboljša
- Ciljne vrednosti glukoze v krvi v času nosečnosti
 - Na tešče 5,3mmol/l
 - 1 uro po začetku obroka pod 7,8mmol/l
 - 2 uri po začetku obroka pod 6,7mmol/l
- Znaki: žeja, pogosta mikcija, pomanjkanje energije, hujšanje
- Zdravljenje: dieta (veliko OH, vlaknin, omejitev maščob, sladkorja), inzulin(p.p)

12. Naštejte in opišite porodne dobe.

PRVA PORODNA DOBA ali DOBA ODPIRANJA

- Traja od rednih popadkov na 5 minut do popolnega odprtja materničnega ustja (10 cm, obseg okrog 31 cm)
- Pri prvorodkah traja do 12 ur, pri mnogorodkah do 7 ur
- Jajčni mehur širi porodno pot in na koncu te dobe običajno počí, izlije se plodovnica
- Porodnica mora po razpoku mehurja obvezno ležati
- Ob začetku te dobe žena pride v porodno sobo
- Vloga SMS
 - Opazovanje porodnice in merjenje VF (zavest, splošni pregled)
 - Opazovanje in kontrola plodovih srčnih utripov, popadkov, jajčnega mehurja, plodovnice, materničnega ustja
 - Opazovanje vodilnega plodovega dela, sečnega mehurja in danke
 - Izvedba anogenitalne nege, ustne nege
 - Skrb za sodelovanje partnerja po porodu

- Izvedba medicinsko tehničnih postopkov po zdravnikovem naročilu (aplikacija stimulatorjev uterušne aktivnosti, lajšanje porodnih bolečin; spazmolitiki, analgetiki, inhalacijski oziroma epiduralni anestetik)
- Spodbujanje pravilnega dihanja porodnice

DRUGA PORODNA DOBA- DOBA IZTISA

- Traja od konca prve porodne dobe in se konča s porodom ploda
- Pri prvorodkah traja uro, pri mnogorodkah pa pol ure
- Značilen trebušni pritisk, popadki
- Priprava žene na porod;
 - Priprava babice ali osebe, ki bo porod vodila
 - Priprava porodnice (psihična, fizična- pravilen položaj, dezinfekcija splovila)
 - Ob poteku poroda je naloga babice, da varuje presredek z roko-preprečuje raztrganje (rupturo), če tega ni mogoče storiti se opravi **epiziotomijo** (boljše celjenje in lažja rekonstrukcija ob šivanju rane).
 - Epiziotomija se opravi med popadki z enim rezom, tako porodnica skoraj ne čuti bolečine
 - Po porodu najprej oskrba ploda (obriše se obraz, usta, položi se ga prečno med noge porodnice, ter oceni po Apgarjevi lestvici)
 - Babica počaka, da se maternica krči zato da bi novorojenček dobil še dodatno količino krvi
 - Ko popkovina preneha utripati se jo prereže
 - Pomembna je identifikacija novorojenčka in matere takoj zatem ko se prereže popkovina

TRETJA PORODNA DOBA ali POSTELJIČNA DOBA

- Začne se s porodom ploda in konča s porodom placente z vsemi jajčnimi ovoji, ker povzroči krč maternice
- Traja pol ure, lahko pa se jo še pospeši s kontrakcijo maternice s uterotonikom
- Namen je preprečiti izgubo krvi pri ločitvi placente in praznjenju uterusa
- Natančen pregled placente in jajčnih ovojev

ČETRТА PORODNA DOBA

- Traja od iztisa placente do 3 ur po porodu
- V porodni sobi pod stalnim nadzorom

- Opazujemo; VF, splošno počutje, izvedemo anogenitalno nego, izprazni naj sečni mehur, pregled porodne poti, tipanje vrh maternice-maternica mora biti trda
- Nevarnost krvavitve

13. V kaj je usmerjena zdravstvena nega otročnice?

OSEBNA NEGA

- Porod je predstavljal za ženo velik napor, pri katerem je bilo potenje povečano
- Ko se otročnica spočije, jo pospremimo v toaletni prostor (uriniranje, opazovanje lohije in menjava podlog)
- Velik poudarek ja higieni dojk, rok in anogenitalnega predela
- Sterilno umivanje splovila, najmanj 3 na dan, menjava podlog in hlačk
- Po porodu se lahko tušira takoj, ko se dobro počuti, najpogosteje po 8 urah po porodu; pri tuširanju ji pomagamo, jo opazujemo, preprečujemo padce zaradi morebitne omedlevice ali vrtoglavice
- Umivanje in razkuževanje rok pred in po dojenju, po uporabi stranišča, pred in po jedi
- Dojke moramo umivati s toplo vodo, bradavice zaščititi s blazinicami za dojenje, ki morajo biti vedno čiste in suhe
- Kopanje v kadi odsvetujemo še 3-4tedne oziroma dokler krvavi
- Zagotovimo dovolj svežega perila, spalna srajca, brisače, hlačke, podloge

PREHRANA

- Kalorična vrednost naj bo približno 3500Kcal dnevno
- Hrana raznovrstna in kvalitetna, bogata s beljakovinami (meso, mlečni izdelki), minerali, vitamini (riž, testenine, kruh, olivno olje, oreščki, ribe)
- Uživa naj sadje in zelenjavo, prva dva dni kuhano, kasneje surovo
- Priporočeno pitje mleka
- Veliko tekočine-3l (naravni sokovi, kompoti, čaj)
- Sestavine, ko jih odsvetujemo;
 - Mastna, močno začinjena, kislá, pretirano slana hrana
 - Živila, ki napenjajo
 - Odsvetujemo pitje alkohola, kave, pravega čaja, prepovedano je kajenje, uživanje pomirjeval, uspaval
 - Odsvetujemo tudi živila, ki lahko povzročajo alergije

OPAZOVANJE IN NADZOR POPORODNE ČIŠČE, KRČENJA MATERNICE IN EPIZIOTOMIJSKE RANE

Poporodna čišča (lohija) je izcedek iz maternice, tvorijo ga delčki propadle decidue, kri, bela krvna telesca in sluz in je znak celjenja maternične sluznice

- Kvaliteta čišče se v poporodnem obdobju spreminja; opazujemo barvo, gostoto, količino, vonj
- Prvi in drugi dan je čišča krvava s krvnimi strdki= LOHIJA CRUENTA
- Tretji in četrti dan je krvava= LOHIJA RUBRA
- Peti in šesti dan je rjava= LOHIJA FUSCA
- Sedmi in osmi dan rumena= LOHIJA PURULENTA
- Po devetem dnevu je bela= LOHIJA ALBA
- Izcedek je normalen po treh tednih do štirih tednih po porodu

Krčenje maternice in vzroki, ki ovirajo krčenje

- Lego in stanje maternice nadziramo z otipavanjem
- Prvi dan po porodu je vrh maternice v višini popka, potem se skrči za 1cm na dan
- Za simfizo izgine dvanajsti dan po porodu
- Dojenje pospešuje krčenje maternice, ovirano pa je zaradi polnega mehurja in danke
- Višino fundusa in lohijo kontrolira zdravnik pri viziti

Epiziotomija je prerez presredka, ki ga je potrebno prerezati med popadki, kadar ni dovolj elastičen in je nevarno da bi se raztrgal

- Potrebna dobra osebna higiena anogenitalnega predela
- Rana mora biti stalno suha in čista

TELESNA AKTIVNOST

Z zgodnjim vstajanjem in rednimi vajami dosežemo;

- Skrčijo in okrepijo se mišice, ki so se med nosečnostjo in porodom najbolj raztegnile in nosile največje breme- trebušne, hrbtne, ter mišice medeničnega dna
- Pospeši se krvni obtok po telesu, še posebej v dojkah, kar zagotavlja zadostno količino mleka

- Boljšo držo telesa, zmanjšajo se bolečine v križu
- Odpravi se odvečna maščoba, preprečevanje tromboz
- Preprečujemo vrtočlavico-zmanjšamo možnost poškodb zaradi padca
- Izboljšamo peristaltiko črevesja
- Preprečujemo zastoj čišče
- Povrne se samozavest žene, vaje pripomorejo k boljšemu počutju

14. Opišite možne komplikacije v puerperiju pri otročnici.

Pruerperij je doba, ki traja 6 tednov, ženo imenujemo otročnica.

Prebavni in uropoetski sistem→ peristaltika upočasnjena, črevo je razširjeno, zato je pogosta obstipacija. Če otročnica ne gre spontano na blato, lahko apliciramo odvajala tretji do četrti dan po porodu. Žena mora urinirati 6 ur po porodu.

Pojavi se lahko **retenca urina** (strah pred uriniranjem), **obstipacija**. **Poporodna depresija** (strah pred odgovornostjo, izčrpanost, neravnovesje hormonov)-**psihoza**; psihiatrično zdravljenje.

Možne komplikacije;

KRVAVITVE PO PORODU

- Vzrok; atonija (nepravilna oblika) maternice, ostanki placente, po carskem rezu, raztrganine, poškodbe maternice med porodom
- Preprečujemo s uterotoniki, pri polipih se izvede abrazija, dajemo hladne obkladke na spodnji del trebuha,
- Preprečujemo anemijo s preparati železa in vitaminov, pa tudi morebitno transfuzijo
- Zašitje raztrganin
- Dojenje

INFEKCIJE

- Vzroki; okužba epiziotomijske rane, vnetja maternice, nesterilno delo, infekcije zunanjega splovila
- Zdravljenje je kompleksno, v poštev pride lokalna in splošna terapija z antibiotiki in vsa ostala terapija po navodilu zdravnika
- Opazujemo in merimo vitalne funkcije, opazujemo čiščo
- Pozorni smo na bolečine v trebuhu, obvestimo zdravnika o posebnostih

BOLEZNI DOJK-RAGADE, MASTITIS

Ragade

- Pomembna je preventiva, otročnico poučimo o pravilni tehniki dojenja, poudarimo nego dojk in rok
- Zdravimo z mazili, ki lajšajo celjenje in pospešujejo celjenje
- Z dojenjem ne prenehamo (otrok sesa na drugi dojki-na oboleli dojki izpustimo eden ali dva obroka)

Mastitis

- Opazujemo prizadete dojke, poudarek na higieni rok in dojk
- Aplikacija obkladkov
- Terapija antibiotična
- Poskrbimo za dobro počutje žene

HEMEROIDI

- Poskrbimo za redno odvajanje blata, učinkovita anogenitalna nega
- Aplikacija antihemeroidnih svečk in mazil

FLEBOTROMBOZA

- Merjenje prizadete okončine
- Aplikacija hladnih obkladkov, antikoagulantna terapija
- Strogo ležanje s podloženo okončino

ROOMING- IN

Je način ureditve v kateri ima mati novorojenčka ob svoji postelji dan in noč

Prednosti so;

- Psihična: daje občutek varnosti s telesnim stikom med materjo in otrokom
- Fizična: dojenje je uspešnejše, ker ga mati doji kadar želi
- Možnost infekcije se zmanjša
- Izobraževalni pomen

15. Razložite ZN žene po porodu.

16. Razložite ZN žene po carskem rezu.

Carski rez ali sekcijo cezare je porod ploda skozi incizijo ali reza trebušni steni.

Indikacije:

- Elektivne ali v naprej dogovorjene (planirane)
 - Nesorazmerje med vodilnim plodovim delom in medeničnim hodom

- Nepravilna lega ploda-prečna ali poševna
 - Spreddaj ležeča placenta-placenta previa
 - Miopia alta ali močna kratkovidnost
 - Sindrom vene cave
 - Mnogoplodnost
- Akutne indikacije
- Intrauterino pomanjkanje kisika
 - Odstop pravilno ležeče placente
 - Izpad popkovine
 - Podaljšana prva porodna doba
 - Grozeče raztrganje maternice

ZN po carskem rezu:

Merjenje vitalnih funkcij

- Monitoring (6 ur na pol ure merimo pulz, dihanje krvni tlak, na 4 ure merimo temperaturo, kasneje glede na navodila zdravnika – zaradi morebitnega šoka in infekcij)

Merjenje bilance tekočin

- Zaradi stabilizacije izločene in zaužite tekočine v prvih 48 urah

Opazovanje budnosti

- Operiranka je budna, ko je časovno, prostorsko in osebno popolnoma orientirana (leži na hrbtu z glavo postrani, brez blazine)

Nadzor operativne rane

- Ocenimo celjenje rane (primarno ali sekundarno)

Nadzor možnih krvavitev

- Znaki šoka in močne krvavitve

Nadzor velikosti maternice

- Krčenje ugotavljamo z otipavanjem

Nadzor infuzije

- Po operaciji je hranjenje per os kontraindicirano 1 dan, nato nadaljujemo s tekočo ali pasirano hrano
- Z raztopino elektrolitov in glukoze krijemo potrebo po vodi
- Vlažimo ustno votlino s kamiličnim čajem

Skrb za prehrano in pitje

- Prvi dan ima pasirano ali tekočo hrano, infuzija po potrebi
- Drugi dan je v tekoči dieti nemastna juha nato sledi prehod na lahko hrano
- Pri parenteralnem hranjenju pazimo na pravilen potek infuzije,
- Otročnici je potrebna pomoč pri hranjenju per os, namestimo jo v udoben položaj, primaknemo servirno mizico, skrbimo za umivanje rok pred obrokom in prezračevanje prostora

Skrb za redno odvajanje urina in blata

Skrb za psihično blagostanje

- Čim prej ji prinesemo novorojenčka in ji damo ustrezne informacije

Skrb za osebno higieno

- Na dan operacije je potrebno do petkrat sterilno ginekološko umivanje in skrb za ustno nego
- Prvi dan pomoč pri tuširanju in izvajanju anogenitalne nege, drugi dan in naprej pomoč pri izvedbi osebne higiene

Skrb za razdeljevanje terapije

- Po zdravnikovem naročilu analgetiki, uterotoniki, antikoagulanti...